

GYÜLÖLET, ÉJSZAKA, SZERELEM

ARI FELÉBREDT. Arra még emlékezett, hogy amint a gyerekek elmentek az iskolába, leült az ágya szélére. Úgy látszik, elnyomta az álmom, sokáig tanult az éjjel. Sötétké k macskójában takaró nélkül aludt. Síbakanca elnyúzta a lábát, a reves padlóra lógott. Nyújtózott és megfésülködött, mert be kellett menni a faluba. Félkabátba bújt, fejét semmivel sem fődte. Már nem fázott. Húsos parasztlány volt, akinek ötven lépés után izzóra sütötte a jeges szél az arcát.

Szólni kellett volna Andrisnak — gondolta, miközben nekifeszült a szélnek az úton —, de hát úgyis tudja, hogy a faluba készült. Két csomag Kossuth, öt fogpaszta, három cipókrém, az egyik sárga. És mit is még? Ezeket részben Andrisnak, részben azoknak a gyerekeknek ígérte, akik őt kérték meg. Elhozhatná a konyha-asszonyok, akik minden reggel a faluból jönnek, de így biztosabb. Azok néha elfelejtik.

Tulajdonképpen a kollégium is a faluban volt, mindössze tíz házhely üres telke és a nagy udvar határolta el az első utca házaitól. A gyerekeknek az iskoláig húsz perc a járás. A falu boltjai azonban távolabb vannak, a tanács közelében. Maga a falu hasonlít egy betegesen sovány emberhez, aki végigfekszik az országúton. A kollégium régi kastély: bolond birtokos építtette messze a templomtól, azt hitte, erre vezetik a vasutat, s jó pénzt kap érte az államtól. De a vasút azóta sincs ezen a tájon. Újabbán busz jár, ha így téliben, el nem akasztja a hó.

Ari egyenesen a tanácsra sietett. A titkár — a leghivatalosabb ember, akit a lány valaha látott — száraz jóindulattal közölte, hogy sok tanyasi járt benn nála, hazakövetelve a gyermekét a tanyai kollégiumból. — Maguk csak arra vigyázzanak, hogy egy gyerek se hagyja el a kollégiumot, mert ha egy megkezd, megy utána a többi is.

— Nem — erősködött Ari —, a gyerekek maguktól nem szöknek haza.

— Vigyázzanak, nehogy kiadják valamelyiküket, ha szülők jönnének értük.

Ari odakint legyintett, ezért ugyan kár volt idecitálni őt a tanácsra, jobban mondva Andrist, csak a fiúnak megrándult a bokája, elcsúszott a fagyókás udvaron. Továbsietett a fűszerboltba, megvette, amit akart, és indult haza. Már majdnem elhaladt a cukrászda előtt, mikor szerencsére észbe kapott. Tizenegy szelet csokitortát is kell vinnie, tizenegy gyermeknek. Akik néhány hete kóstoltak effélét először, s most állandóan kívánják. A cukrászdásnő a férjével együtt melegegett a vaskályhánál. Miközben összecsomagolta a tortát, megjegyezte, hogy a fűszerboltban ma reggel két tanyasi asszony veszekedett. — Nem kaptak lámpaüveget — magyarázta a cukrászdásnő —, nem kifizető már az ilyen áru. Előbbi petró nincs, most lámpaüveg, ehhez értenek a demokráciában, kárpáltak a tanyasi asszonyok, meg elvenni a gyerekünket, aztán minket felkötni a Rökadomb fáira. Ahelyett, hogy megköszönnek az államnak, hogy kitanítják a málé pulyáikat.

— Tanyasiak — mondta a cukrászdásnő férje, utálkozva.

— Hiába na, tanyasiak — nyújtotta a csomagot az asszony.

Ari ezt nem értette. Olyan vidéken nőtt fel, ahol nem voltak tanyák. Neki minden paraszt egyforma volt; ezekből állt egész rokonsága. Legfeljebb vagyoni helyzetük és vallásuk különböztette meg őket, de hogy más volna a tanyasi? Nem hitte. — Majd belenyugszanak — mondta sietősen. — Nem könnyű elszakadni egy tízéves gyerektől. Pláne, hogy semmit sem segíthet.

Hazafelé darálni kezdett a hó. Ari majd szétrobbant a saját melegétől, annyira szaporázta lépteit. Döngve vágta be maga után a kollégium kapuját, és felszaladt a falépcsőn az emeletre. Szerette ezt a tompa, templomi dobogást, a csontszagot a folyosón. Kinek-kinek helyére vitte, amit hozott. Legutoljára Andrist hagyta. Közben ledobta félkabátját, és végignyitotta macskóját. Alatta vékony cérnapulóver volt csak. Keményen duzzadtak benne mellei. Hóna alatt kissé átizzadt, ezt nem tűrte. Kapkodva mosdott és átment a fiúk oldalára.

Szűk közlekedőfolyosót építettek az emeleten a fiúk és a lányok szobái között. Egyetlen izzó sem világolt itt. Ari három hónappal ezelőtt — amikor idekerült — végig nem ment volna rajta egyedül. Nem tudta, miért iszonyodik a szűk, alacsony folyosótól, hiszen falusi lány lévén, gyermekkorában sötét utcákon járkált. Most már megszokta. Itt is dobogott a padló, s valahol alant visszhangzott a bejárati csarnok. Ari nem takarékoskodott talpával, odavágta, ahogy szokta. Ruganyosan táncoltak rajta ilyenkor az izmok.

— Andris! — dobbant be a fiú tenyérszi szobájába. — Hoztam neked Kossuthot

és cipőfűzőt! Érted, fiam? Cipőfűzőt, amit elfelejtettél nekem mondani. De én emlékeztem rá, mennyit káromkodtál tegnap délben, amikor miszlikbe szakadt. — Ari hevesen leült az ágy szélére, mert az egyetlen széken a fiú izgett-mozgott az asztalnál. Elfáradt. Reggel óta szakdolgozatát írta.

— Helyes, Ari. — mondta a fiú, látom, be akarsz vágódni nálam. Csak így tovább.

A lány megigazgatta a fiú fekhelyét. — Andris — mondta csendesen, elgondolkozva. — Tudod, miért hivatott a titkár? A tanyasiak bajmóldnak a gyerekeink miatt.

— Ez várható volt — bólintott a fiatal nevelő. — A tavalyi transzport alig-alig tanyáról került, hiszen Ordastanya szinte nem is tanya, micsoda ide? Hat kilométer? És az országút mellett. Node ezek aztán. tanyák! Rókahegy. Szalma dűlő. Szennyesrét... és mi van?

— Semmi különös — bosszankodott a lány, mert eszébe jutott, hogy még a rózsaszínű pulóverét ki kell mosni, tizenegy óra, és két óra múlva itt vannak a gyerekek. Alig marad ideje tanulni. Bezzeg Andris nem törődik az ingeivel, odaadja őket a konyhaasszonyoknak, némi borralalóért szebben kifestik, mint a Patyolat. De ezt a pulóvert nem lehet odaadni, mert szétszaggatják. Nehéz a kezük, mint egy vendégoldal. — Van vasalt inged? Holnap vasárnap.

— Kösz. — A fiú most pillantotta meg a fehér cérnablúzt: a kifeszített melleket. Már az első nap megcsodálta, hogy milyen formásan nagyok. Gyakran kívánta volna a lányt, de önfegyelme ez ideig erősebbnek bizonyult. Ő már egy évet lehúzott egyedül a tanyai kollégiumban — nyitás óta —, s tudta, hogy a serdülő gyermekek között egy hajszálnyi gyanút sem tűrhet meg. Különben mit kezd a tizenégy éves ébredő, szertelen érzelmekkel? Így is akadt néhány nehéz óra, amikor készülő próbálkozásokat kellett megakadályoznia. Mindig szem előtt és nyolcvan szempár előtt! Nagyon kell tudnia az embernek, mit tesz. — Idefigyelj csak, Ari. Úlj másképpen, mert megvadulok.

A lány nevetett. Hangosan, parasztos elragadtatással. — Te szent — gúnyolta a fiút. Tehette, meggyőződött róla, hogy tisztességes ember — ahogy a szülei nevezték volna. Valójában soha nem gondolt arra, hogy kihasználhatná a nagy egyedüllétet. Jó volt együtt dolgozni a fiúval, de az együttlét korlátait helyeselte. — Ha most nem mosom ki a rózsaszínű pulóveremet, néhány nap múlva ez a fehér lekoszolódik rólam. Majd akkor nézz meg, ha így ülök.

A fiatal nevelő értette a tréfát. Felgúlt szemmel méregette a lány keblét, aki erre összekapta a mackóját. — Nem, András, még nincs ebéd — gúnyolta szégyenlősen. — Még majd úgy jársz, mint a szőlővel a róka.

Ari felpattant és kiment. A fiú piszkálta csak a tollát, dolgozni nem tudott. A lányon gondolkodott. Túl hangos és túl heves — a teste jó. Rendes lány, de néha bajt kever szédületes iramával. Ilyen irammal ölelni... piszkálta, hogy menjen utána. Még egy óráig senki sem zavarná őket. — Na, ebből elég —, öklével dörgölte halántékát. — Így nem haladunk semmire.

Felködlött benne, amit a lány mondott. Bajmóldnak a tanyasiak. Tavaly feljött egy paraszt, végigkáromkodta az udvart, de a kollégiumba bejönni nem mert. Csoda, hogy eddig semmi sem történt.

— Így nem megyek semmire — szorította össze a fogát. — Most pedig dolgozom. Dolgozom. Dolgozom.

Így, morcosan is lágyabbak voltak a vonásai, mint kortársainak, a parasztfiúknak. Anyja volt ilyen törekeny, nem bírta a mezei munkát soha. Az apjának kettő helyett kellett dolgozni, s ha nincs a bátyja, aligha tanulhat.

Baj lesz itt még — sejtett benne a nyugtalanság. Rettentő tanyák ezek a homokon. Most is hordta a port, darával vegyest. Errefelé a hó sem volt fehér, hanem sárgás, mint a tengerpart.

ARI LENT MOSOTT a konyhában. Fent a mosdóhelyiségben a falak mentén székek sorakoztak, azokon lavórok, tiszta kútvizzel. Csap nem volt. A konyhában forró vízhez jutott a lány. Fánk sült olajban. Mosás közben bekapott egyet. — Megsüti a száját — védte a konyhaasszony, az idősebb, a szakácsnő. Termetes, lósonkájú parasztasszony. — Vagy én ötöt — viccelt Ari.

— De mondom, kimostam volna én, vagy Annus — folytatta a vitát a szakácsnő. — Egykettő kész lett volna.

— Nem, azt nem. — Ari magyarázat nélkül tagadta meg. Óvatosan áztatta a meggyöngült pulóvert. Egyébként ritkán tartózkodott a konyhában, nem szeretett főzni sem. A szakácsnő pedig tudott, leánykorában uraságnál tanulta. — Hátul doblik a vakolat — jegyezte meg. — Ezért kár volt a félmilliót kifizetni a kőműveseknek. —

Bizony kár — hagyta rá a szakácsnő. — Ennyit ér a mai kőművesmunka. Bezzeg ezt a házat jól megépítették, ki se látszik belőle, hogy elmúlt ötvenesztendő.

A szakácsnő kicsit méregette a lányt.

Tanító néni, ha meg nem sértem, hány éves?

Ai bosszúsan kacagott. — Biztos nem annyi, mint a nagyanyám, mert akkor én volnék az anyám édesanyja.

— Van harminc?

A lány a vízbe csapta pulóverét. Tudta, hogy a parasztok számot nem tudnak megbecsülni, de ez elképesztette.

— Olyan öregnek néz Zsóka néni?

— Nem öreg az. Harminc! Mikor volna én harminc, szűzanya.

— Tíz év múlva leszek harminc, Zsóka néni.

— Húszesztendő volna, tanító néni? — csapta össze kövér tenyerét a szakácsnő.

— Jesszus! Ha én volnék az édesanyja, dehogy engedném ide egyedül.

— Megeesznek a farkasok?

— Maga tudja — mondta a nagydarab asszony.

Ari érezte, hogy ez a nevelőtársának szól. Hirtelen haraggal akart válaszolni, de az utolsó pillanatban sikerült lenyelni dühét. — Hát én meg tudom — mondta nyugodtan, de határozottan.

— És az igazgató bácsi is olyan fiatal?

— Huszonegy. Esztendővel öregebb tőlem.

A szakácsnőnek a hallottak elég fejtörést okoztak. Ari pedig befejezte a mosást. Hideg vízzel öblített, és felvitte a pulóvert száradni a szobájába. A tekintélyen csorba esett: jobb lett volna ráhagyni a harminc évet. De végtére mit számít, ha a könyhaasszonyok ezután nem repesnek annyira a tisztelettől. Ha meg hiba van, András szemüvege ugyanis tiszteletet parancsol.

Ari ezzel el is felejtette az egészet.

A nyavalyás pulóver miatt ma délelőtt semmit sem tanult, pedig közeleg a félév, s a főiskolán be kell számolni a felkészüléséről. Andrisnak könnyű, ő nem törődik az ilyesmivel. Nem szeretett volna elmaradni a fiú mögött.

Persze, Andrisnak még az is könnyű, hogy mese az egész tanulnivalója. Magyar, történelem. Legfeljebb néhány évszám, aztán a finn nyelv. Mégse az az istentelen kémia! A fizika, az még hagyjuk. De kémiát tanulni kísérletek nélkül! Tiszta bolond volt, hogy hagyta magát rábeszélni. Az iskolaigazgató tervszerűen járt el, ezek a szakok hiányoztak a faluból. Csakhogy Ari jobb szerette volna a nyelveket. Orosz, angol vagy német. A francia is szép nyelv, különösen a sanzonokban. Yves Montand... gurgulázó errek, lágy ák... a fene egye meg.

Rávetette magát a könyvekre. Alig temetkezett beléjük, a folyosón feldübörgött a gyerekek rohanó lába.

— Hé! Hé! — állt ki ajtaja elé, ahol valamennyiüknek el kellett vonulniuk. — Nem vagytok ti traktorok, vagy mozdonyok! Tatár Erzszi! Varjú Piroska! Nem halljátok?! — Sorban fékezte a szaladó lányokat. — Ebéd előtt kezet mosni! Szobában rend! És ne zabáljátok tele magatokat kenyérral ebéd előtt! — A lányok izmos ficánkolással tűntek el szobáikban. Ari a mosdóba ment, hogy ellenőrizze, van-e mindenkinek tiszta törülközője.

Negyed óráig beszélt a lányoknak, közben ezer utasítást és tanácsot adott, szidott és dicsért. Egy tökmag kislány a végén ücsörgött. — Ne feledd el lehúzni, Jolika. — De nem kakálók, csak pisilek — védekezett a szeplős gyerek. — Akkor is! A végét mindig le kell húzni, érted?

Lassan kiürültek a szobák. Ari hátulról kezdve végigjárta mindet — összesen három volt —, hogy ellenőrizze a rendet. Az egyik ágyon levelet talált, benne ötven forintot. Magához vette, hogy megintse a kislányt, ne hagyjon kint pénzt, ne adjon alkalmat a lopásra. A középső szobában, az egymás fölött emeletesen sorakozó vaságyak között mozgott valaki. A zöld, sötétkefe pókócok tömegéből kivillant a világoskék ruha. — Te ki vagy? — szólta rá. — Nem akarsz ebédelni? Rosszul érzed magad?

A kékruhás lány nem felelt, és ott maradt az ágyak közt. Ari odament. — Nem tudsz felelni, ha kérdezlek, Gincsei?

A tanyasi lány konok, szoborszerű arcából csak fekete szeme tűzelt. Kékesfekete hajában piros szalag.

— Na, Gincsei? Miért nem felelsz?

Hazamegyek — mondta hülésses, fahangon a kislány. — Üzentek nekem, menjek haza.

— Hogy képzeled ezt, Gincsei Kati? — Ari csipőre tette a kezét. — Ki üzent?

— Édesapám. Há nem megyek, azt üzente, értem jön, de abból nagy baj lesz.

Ari haragja a fejébe szállt.

— Mit gondol a te apád, Gincsei? Neked üzenet? Itt maradsz. Egy tapodtat se engedlek, érted? Ne próbálj hazaszökni, mert utánad megyek, érted? És most mars lefelé, az ebédlőbe! Majd én üzenek valamit apádnak, de azt nem köszöni meg! Gyerünk!

Megragadta a lány karját, és maga elé rántotta.

De mintha zsákok lóditott volna. Erős volt a szennyesréti gyerek. — Haza megyek — jajgatta. — Üzentek, ha nem megyek, szíjat hasít a hátamból!

— Addig nem, amíg itt vagy! Gyerünk!

Ari azért megbírt vele. Ötvenkilós zsákok könnyen feladott otthon az apja vállára. — És ne bőgj, ne lássák a többiek — tanácsolta az ebédlő előtt. — És ne félj, nem úgy megy az, hogy szíjat hasítanak belőled. Van törvény, azért vagy itt. Hogy ne légy te olyan szíjhasító, mint az apád. — Már érkeztek, hatalmas csörömpöléssel. — Mi van itt? Vásár? — kiáltotta túl éles hangon a zsvajt. — Evőszokzt letenni! — Kisvártatva csend lett. Gincsei Kati leült a helyére. — Az embert többek között az is megkülönbözteti az állattól, hogy használja az esztét, és nem csinál olyan zenebonát, amiben elmegy az ember étvágya! Úgy mártsátok a kanalat a tányérba, hogy a szomszéd se hallja meg! Lássuk, ki lesz az első csörömpölő! — Ismét enni kezdtek, kuncogva, de csendben. Sehol sem koccant meg a tányér, aztán az első koccanásnál kitört a kacagás. Ari Gincsei Katit figyelte titokban. Ez a lány is mosolygott, de konok fekete szeme lesütve csak a tányért nézte.

— Ari néni! — kiáltott az egyik asztaltól egy sovány, sápadt magas lány, úttörőnyakkendővel. — Mondhatok valamit?

— Tessék, Széna Gizi! Halljam!

— Nálunk, a hetedikben az osztályfőnök megdicsérte a kollégistákat, hogy szépen haladunk!

— Jól van! — mosolyodott el Ari. — Látjátok, a tanulásnak van eredménye.

— A másodikat ugyan nem dicsérik! — gúnyolódott valaki.

Lehurrogták. Igenis, azokat is dicsérik! Öt tizeddel jobb a tanulmányi átlag, mint az év elején!

A fiatal nevelő nő sajnálta, hogy ezeket nem hallja nevelőtársa. A fiúk később ebédelnek. Ebből is sok cirkusz volt, nem akartak beleegyezni, hogy a lányok üljenek előbb asztalhoz.

— Kinek adjak szilvalekvárt, kinek barackot? — kérdezte a nagyonkás szakácsnő. — A gyerekhad egyszerre feltartotta a kezét. — Jó, akkor tehát mindenki szilvát kér. — Dehogy! — üvöltöttek. — Csak az tartsa fel a kezét, akinek szilvalekvár kell! — így eligazodtak valahogy. Ari ismét Gincsei Katit nézte, a lány evett, tehát rendben van.

Arra gondolt, ha a tanácsitkár nem köti a lelkére, hogy ne engedjen haza egyet sem, első indulatában hazazavarja ezt a kislányt. Mégse ment hiába a tanácsra. Jó, hogy itt maradt.

Miért jó? — gondolta aztán. — Hirtelen fáradt lett. Itt eszik harminchét lány. Harminchét idegen gyermek. Még csak dél van, és már rekedtre beszélte a torkát. Még csak ezután kezdődik a munka, cülhődés velük. Este kilencig. Ki fizeti ezt meg? Senki. Nem lett volna jobb mégis egyetemre menni? Pest! Vagy akár Debrecen. Miért vágyott annyira arra, hogy eltartsa magát? — Tanító néni, nem eszik? — kérdezte a szakácsnő. — Elhúl a leveze.

— Nem szeretem a paradicsomlevest — mondta keményen. Valahogy helyre kell állítani a húsz év megsorbult tekintélyét.

A szakácsnő elhúzta a száját, de azért elvitte a tányért. Arinak ő tálalt, a gyerekeknek Annus, a fiatalabb segítő társ, a mosogató. Ari elégedetten dűlt hátra.

— Sietni, lányok, nem áomogni! Éhesek a fiúk!

Tudta, hogy gúnyos kacaj támad erre. De pontosan ezt akarta.

Ebéd után tanulócsoportok széledtek szét az emeleten és a földszinti tanulószobákban. Ari futólag elmondta Andrisnak, hogy Gincsei Kati haza akart szökni, s hogy az iskolai tanulási átlag javult. A nevelő megjegyezte: — Reméljük, ezzel vége a cirkusznak. De azért ne veszítsd szem elől a kislányt.

Gincsei Kati nyolcadikos volt. Ari minden tanulócsoporthoz időzött egy keveset. A nyolcadikban magyar dolgozatot írtak. — Lássuk csak, eddig mire haladtatok. Kinek nem megy? — Kereste Gincsei Kati fekete szemét, de nem látta. — Gincsei hol van?

Senki se látta.

A SZENNYESRÉTI LÁNY Ordastanyáig az országúton birkózott a széllal. Itt levágott egy dűlön és a foghíjas akácfasor mentén igyekezett. Egy kiszáradt patak hídján átkelve gyalogósvényen folytatta útját. Frissen telepített gyümölcsös mel-

lett haladt el, aztán lapos dombok között. Itt-ott kukoricás töretlen szárasa meredezet a homokból, de mintha nagy fésűvel ritkították volna. Aztán öreg gyümölcsös, találmra elszórt fákkal. Gincsei Katit tanyasi ösztöne irányította. Nem sokszor járt még erre, mégis halalos biztonsággal tudta, merre van az otthona.

Ezeket a tanyákat téveszen kívül felejtette az isten. Őt holdnál kevesebb egyetlen családnak se volt, de a harminc hold ha ért annyit, mint másutt hat. Csakhogy tízszor annyi munkával. Ha szövetkezetbe egyesítik a végtelen homokhatárt, míg az agronómus bejárja, görcsöt kap a lába, embert mégse lát.

A harmadik órába fordult az idő, amikor Gincsei Kati előtt felködlött a szürkületben a tanyájuk három hatalmas nyárfája. Az apja merev tekintettel a ház végében várta. Tudta, hogy jön a lánya, itt csak az történhetett, amit az apa akart. Kati halkán köszönt jó estét, mire apja csak bólintott. Elment mellette, és a kerítéstelen udvarra lépett. Falat udvarka volt. Tíz lépés. Körül az istállók, magtárak szalmából, kóróbból. Apja egészen körülépítette az udvart. A ház mögött árok, annak végében embernyi mélyítés, hasáb fákkal takarva a kút. Mélyedésben ült a ház, itt feljött a talajvíz. Vagy egyholdnyi fekete föld a homokon, oázis a sivatagban. Három éve rágja Gincsei fülét a tanács, hogy költözzön be a faluba, huszadmagával. De ezt a kis darab fekete földet nem lehet itthagyni. A többi tizenhat hold együtt sem ér annyit. No és a húsz másik ház, együtt Szennyesrét, szétszórva a dombok között. Négyet látni belőlük. Egyik ház sem költözik.

— Kislányom — simogatta meg a lánya fejét az anyja. Ezt elmodta háromszor. A nagyapa a kemence mellett még ennyit sem mondott, ő már egészen elfelejtett beszélni. Legfeljebb egyes szavakat mondott: „Esik” Vagy: „A disznó”. Ami annyit jelentett, hogy vagy éhes, vagy beteg, vagy megérett a levágásra, aszerint, éppen milyen időszakban voltak. Nagyapa csak nézte Katit, csámmogott. — Jó estét! — köszönt a kislány, ledobta a pokrócba csavart batyuját, és szótlanul leült a kislányok mellé.

— Éhes vagy? — kínálta az anyja egy siláb kenyérral, amit megszírozott vékonyan. — Nem — mondta a kislány fáradtan. — Egyél. — Nem, álmos vagyok.

Gincsei Kati még kint állt a ház végében. Vakolatlan vályogépitmény volt, színe akár körüle a föld. Mint egy domb, emelkedett maga is a szalmaistállók között. Gincsei a szomszéd négy házat bámulta, merev arccal. Melyikhez menjen át? Mert azt meg kell mondani nekik, hogy az ő lánya hazajött. Itt még a gazda parancsol.

A szél keresztülfújta lyukas nadrágját, de nem fázott. Minden időt kibírt, így szokta. Nyaka sálat sose látott. Kabátja is csak egyszer volt, házalótól vette, rég elpott a ló hátán.

Gincsei Kati öccse, a nyolcéves Feri aludt. Az egyetlen széles ágyban rengeteg pokróc közt csak a feje látszott. Két gyerek maradt, a nagyobb három testvér egymás után meghalt. Kati arra gondolt, hogy hol lehet a macska, a sárgafoltos nagy kandúr. Most jó lenne, ha az ölébe mászna és dorombolna. A szürkület egyszerre sötétbe fült. A kemence szája lángokat, árnyakat vetett a meszelt falra. Jólész ithon, gondolta Gincsei Kati, kezdődik a tél, kevesebb a munka. Két-három lány meg akad a tanyán, akikkel babázhat. Annaira álmos volt, hogy a szememinduntalan leragadt.

— Én se tanultam, mégis megvagyok — mondta az anyja vigasztalóan, és kiment a jószágokhoz.

Gincsei Kati hátravetette a fejét a falnak. Félálomban elgondolta, hogy a kolégiumban most van vége a szilenciumnak, kezdődik a vacsora. Aztán fogmosás, cipőtisztítás, tévé. — Nagyapa — mondta akaratlan. — Majd minden este televíziót néztem. Maga nem tudja, mi a televízió. Kép, ami jön egy gépből, mozog és beszél. Kíváncsian nézett nagyapjára. De az nem mozdult.

A kislány nem tudta, miért ennyire álmos. A hosszú gyaloglástól csak fáradtnak kellett volna lennie. Kifűzte cipőjét, és felállt, hogy vetkezzen. Aztán ásított. Nem vetkezett. Itthon nem kell. Csak a kötőjét vette le meg a harisnyáját. A padlótlan kemény föld sötét a hidegtől, kapkodta meztelen talpát. Bebújt az öccse mellé, s tőprengett, hogy megcsókolja-e? Esetleg felébred, s ő olyan álmos, hogy képtelen volna beszélni. Ismerős szagok csapták meg az orrát. Eleinte kellemetlenek voltak, dohos, érdekes nedves szag. Aztán, amint zuhant az álomba, úgy édesedett ez a szag is. Telek, disznóvágások, dalolások és babázások emlékei. Átkarolta öccsét és elaludt.

GINCSEI ÁTMENT a legközelebbi házba. Itt Kopasz János lakott, aki harmadunokahúgát vette el. Fiatalember. De már az ötödikes gyereket elvitték a kolégiumba. Gincsei negyedik szava után megjegyezte: — Én hazaparancsoltam a lányomat. — Hazajött? — Haza. Itt még én vagyok az atyaisten.

Kopasztól öccséhez tartva, a kerítésen át beszólt Nagy Istvánékhoz: — Katinát hazaparancsoltam a kollégiumból. Itt még én vagyok az atyaisten. Aztán bement az öccséhez.

Sok novabor termett ebben a járásban. Irtani se tudták volna, amerre a szőlőkertek húzódtak, mert ezeknek a szőlőknek gondozás se kell szinte, teremnek, tudják, hogy mérgeznek. Ilyenkor mindenfelé ittak már.

— Te csak megmutattad — mondta az öccse, és töltött. Rossz arcú ember volt, öt éves korában kihástitotta egyik arcfelét szarvával a tehén. Meg aztán egy hete nem borotválkozott. — Így kellene mindenünknek megmutatni.

— Rajtatok múlik — koccintott Gincsei. — Itt mi volnánk az atyaisten, mert az őtö elakad.

HÉT ÓRA TÁJBAN a tanyai öreg tanító átballagott Gincsaiékhoz. Ide nem messze esett a tanyai iskola, egyetlen tantermével, egybeépített tanítói lakásával. Nem volt nagy darab ember, de többnek látszott. Akós feje, tokája, hasa súlyossá vastagították lépéseit. Hangos szóval köszönt, Gincsainé székét törölt neki, és petróleumlámpát gyújtott, pedig már feküdni készült. Katit kirángatta az ágyból: — Hamar, szaladj apádért. A lány belebújt cipőjébe, csak megkötötte, kabátot rántott, és dagadt, hunyorgó szemmel kirohant a sötétbe. Az öreg tanító pislogva ült az asztalnál, várta, hogy megkínálják. Ez nem is késett soká. Gincsainé kancsó bort, poharakat rakott egy asztal sarkára terített piroskós kendőre. — Tessék, igazgató úr, csakúgy, mintha az uram kínálná. Jön mindjárt.

Révai Gusztáv negyven esztendő t húzott le a katedrán. Abból harmincötöt itt, a szennyseréti tanyai iskolában. Jól érezte magát, pedig felesége hat esztendeje magára hagyta. A gyerekei mind elszálltak, férjhez, hivatalba, egy katonának. Leginkább a telet szerette, amikor mindenből disznózsír kezdett csöpögni, és minden házban piroslott a nova, hol üvegen, hol mázas csuporban. Szerette a dombokat, és szerette ezeket a vad parasztokat.

— Idehallgass, Kati. Kati vagy te is, mint a lányod — tegezte le a parasztszönyt, csakúgy, mint majdnem mindenkit a tanyában. — Hallom, jobban mondván látom, hogy hazahívtátok a lányotokat.

— Haza — mondta az asszony. Tisztessége nem engedte, hogy többet szóljon. — Gincsainak kedve van a törvénnyel szembeszegülni. — Gyorsan felhajtotta egész poharát, újra töltött és ivott. — Idehallgass, Kati. Nem egészséges ölog ez, tudod. A törvény az törvény, máskülönben is nektek akar jót.

— Talán igazgató úr nem tanított jól? — dacoskodott az asszony. — Engem is igazgató úr tanított, mégis Gincsainé vagyok. Nem kódulok senkitől kenyerét.

Hallod, te Gincsainé, lehet, hogy igazad van. Lehet, hogy nem tanítottalak meg jól, mert akkor most nem ellenkeznel. Én hetven, nyolcvan gyereket tanítottam egy osztályban. Most harmincnyolcat. És csak az alsó négyet, érted? Nem nyolc osztály zsbong a fülembé, a kutyaistenit. Ez mégiscsak más. Nem is értem és egészen azt a felső tagozatot, te Kati, megmondom őszintén. Nem tanár vagyok én, hanem tanító. Tanyasi! Uraknak, tanároknak való az a bitang felső négy, azelőtt gimnázium volt, meg polgári. Érted, Gincsainé? — Lapos düh gerjedezett az igazgatóban, az asszony is észrevette.

— Tudnak is ezek a mai taknyosok — lovalta az öregembert az asszony. — A kollégiumban is két taknyos. Tudnak is azok. Az igazgató úrnak a kisujjában is több van.

— Lehet — bölintott Révai. Tokáján a rózsaszín zsrírpárna puffadt és lapult. — Lehet, hogy igazad van. De hidd el, lányom, azért én már öreg ember vagyok, ez az igazság. Nem tudok én már annyit, és nem is akarok tudni. Érted? Nem akarok tudni. De a te lányod még gyerek. Más világ következik, te asszony, a te lányodnak tanulni kell! Ezt pofáztam, sirtam, rimáncodtam és káromkodtam ita ti fületekbe harminc esztendeje, hogy tanulni kell! Hát legalább annyit tegyetek meg, hogy elengeditek a lányotokat kényelembe, kollégiumba, tanulni. — Újra töltött, ivott, és körülnézett, enni nem kap-e. — Van egy kis száraz kenyered? A frisset nem bírja már a gyomrom.

Az asszony hozott. — Holnap ereszd vissza a lányod. Hallgass rám, hadd legyen belőle olyan ember, mint a többi. Ne csúfítsd meg azzal, hogy tökkelütött marad, mint ti vagytok. Mint én vagyok. Én! — A mellére ütött. — Egy tökkelütött! Egy tanyai barom! Érted? Nézz rám, így bámulnak, ha bemegyek értekezletre a városba! Tanyási, harmincöt évig! Hát érted? — Ivott, és gyorsan, éhesen rágott. — Mikor vágtok disznót?

— Újévre, gondolnánk — mondta az asszony lassan. — De igazgató úr. Az uram nem engedi. Hogy neki a törvény se parancsol a saját gyerekekben.

— Az urad! — legyintett a tanító. — Én vágtam ki a kelést az urad fenekén, mikor még iskolába járt.

— Igaz! — vigyorgott fogatlan örvendezéssel az öreg paraszt a kemence mellől.

— Persze hogy igaz — csemmegett az igazgató. — Maga hogy van, Gincsei bácsi? Kergeti még a lányokat?

— Nem! — mocorgott a nagypapa.

— Egy pohár Krisztus véréért azért leöblít velem?

— Le!

Az asszony kelletlenül töltött. — Nem való már neki, nem bír dolgozni semmit, nem való neki bor. — Azért csak ittak.

A kislány sötétpirosra mart szélben fürdött arca lobbant a gyenge petrófénybe. — Édesapa üzeni, tessék szíves lenni átjönni Gincsei Józsiékhoz, édesapám öccséhez, kártyára.

Révai mellől felgörgött a kacagás. — Megyek! — Aztán az asszonyra bökött kővér ujjával. — Holnap visszamenjen a lányod, Gincseiné. Nem akarom itt látni a karácsonyi szünetig.

Az asszony üzöten csavargatta a kezét. — Legjobb, ha most indul, míg apja nincs itthon.

— Menjen most! — A tanító leszállt a székről, alig volt magasabb állva, mint ülve, és kigyúrte magát a szélbe.

Gincseiné siettetni kezdte a lányát. Hamar-gyorsan ott állt az készen, hátán a batyu. — Vagy várj, elmegyek veled Ordastanyáig. — Maradjék — kérte Kati —, hazajön apám, maga tartsa vissza. De azt mondom, egyszer hazajöttem, engem többet ne üzengessenek haza, mégha apróra vágnak, se jövök! — Miért nem, kislányom? — Tudja azt maga.

Nyolc óra elmúlt. A derült, jeges arcú éjszakában még kutya se ugatott. Tizennégy kilométer várt a kislányra. Gincseiné elbocsátotta, aztán utána eredt ijedt, szoknyalobogásos futással. Nem hagyta el magára Ordastanyáig.

ITT MÉG A „zsirt bele” — a víg a hetes — járta, mert abban nem kell sokat számolni. Révai megsörgette aprópénzét. — Ma egy disznó árát nyerek, vagy visszaadom a diplomámat. — A parasztok összemosolyogtak: — Nem sokat ér már az, Ferencjóska pecsétje nem hiteles.

A tanító észrevette a piszkálódást, de csak kacagott. — Ferencjóska jó gyerek volt — nyújtotta a szavakat —, szürkébe rázta az ilyen mamlaszokat, mint ti, és alkalmat adott nektek, hogy hősök legyetek a gránicon. Most meg mik vagytok? Vakondok.

— Azt mégse — ellenkeztek rosszszíűen. — A vakondok nem tót hurkát, nem iszik szőlőlevét. — Főként Gincsei beszélt, akinek megoldotta nyelvét a lányával elért siker. — Vakondokok vagytok! — erősítette Révai. — Négy-öt éve bújtatok ki a föld alól, de a szemetek beforradt, mint a seb! — A földkunyhókra célzott ezzel, amik egy évtizede úgy kushadtak errefelé, mint a csöszkunyhók másutt.

Gincsei Jóska sovány, beteges felesége hordta a bort a pincéből, aminek szája ott setétlett az első szobában. Gincsei Jóskának két szobája volt. Az első mindjárt az udvarra nyílt. Tulajdonképpen konyha lett volna, de az épület külső felén egy kisebb helyiséget használtak annak, lévén hat gyerek. A kártya felismerhetetlenségig zsíros lapja puhán csúszkált a barnára festett asztal lapján. Révai nem akart gondolni semmire. Nehéz, mázsás testét könnyűnek érezte, körülvette a szalma melege. Az idő a kártyánál puhábban csúsztatta őket az éjszakába. — Te — mondta kevés szóval Gincsei Jóska a bátyjának. — Holnap bemegyek a gyerekért. Az istenedet, te megmutattad, én se vagyok utolsóbb.

— Eredj a nyavalyába — motyogta a tanító. — Hová mész? Elmúlt az a világ, amikor harminc forinttal megúszta a mulasztást. Azt se volt kiinn behajtani. — Nem hát! — vigyorgott Gincsei Jóska. Behajtották előbb a beadást. Mindent! Úgy beadtam, hogy csalánt szedtünk a gyerekeknek, még kenyérhéjja sem maradt. — Akkor is a nyavalyába mész, nem a gyerekért — erősködött Révai. — Majd kiküldik az őrsöt. Hideg vasat vernek a csuklódra, te birka. — Nekem is? — Nézett fel Kati apja. — Két ember kell ahhoz. Az én csuklóra senki nem mert vasat verni. — Na jó, csak beszélek — motyogta a tanító, és nem tudott tölteni többé. — Különben a lányod már jó helyen van, Gincsei Sándor. Nagyon jó helyen. Okosabb a te feleséged, mint ti testvérek együtt ketten.

A paraszt megdermedt. — Mit mondasz? Hol az én lányom? Otthon!

— A kollégiumban, Gincsei Sándor. Ott a helye. Ilyen a világ, mit tehetünk?

Gincsei leeresztette a lapokat. — Hol a lányom? Ne tréfálj velem, igazgató úr. Ismersz, nehéz a vérem. Otthon van a lányom.

— Oszzatok már! — csapott az asztalra a tanító. Hideg borzongás érintette a hátát. Talán mégsem kellett volna? — Úgy bámultok, mintha sose láttatok volna.

— Ismersz, igazgató úr. — Furcsán urazta és tegezte Révait. Ismertél, amikor megmondtam neked, hogy addig maradsz a tanyán, míg nem avatkozol bele a földbe. Tudod, hogy szeretünk. De azt mondom, ne avatkozz a dolgomba. Ismertelek, amikor a pap járt ki hozzád, és te imádkoztál itt nekünk. Aztán, amikor kommunista szónoklatot tartottál, de megmondtam neked, maradj te csak az iskolában, igazgató úr, az a te dolgod, ne törődj mással. Más világ van, nem kell neked belemászni a paraszt dolgába. Most mondd meg, hol a lányom?

Révai megalázottan csapta össze kártyáját. — De nagyra lettél a tizenhét hold homokkal, Gincsei! Azt elfelejtetted, hogy az állam verte le neked is a karót! Kihúzott a föld alól, és most én se vagyok jó már! Nem ijedek meg tőled, én nyomtam ki a seggeden a fekélyt, te Gincsei! Azért, mert leülök veled ide, add meg a tiszteletet, mint régen, különben azt se fogod tudni, hogy vagyok-e, vagy halok!

A másik két paraszt lesuttantotta a fejét. Gincsei Sándor felugrott, és elment. Az öccse sebhelyes, szakállas arcán kedélytelen mosoly rángatózott. — Kár a perlekedésért. Ez a mi dolgunk, nem igaz? Mert nézze csak, igazgató úr. Nekem itt van huszonhárom holdam. Vagyok rá én, ez a semmi asszony, aki többet nyög, mint dalol, aztán a nagyobbik fiam meg a lányom, de az olyan, mint az anyja. Volna még a fiú, de azt elvitték tőlem a kollégiumba. Huszonhárom hold. Az a gyerek tizenhárom éves. Többet ér, mint az anyja meg a lánya együttvéve. Most ott áll nyolc hold, ahogy az isten megadta. Ki nyúljon hozzá? Senki. Jó, jó, most már bejöttek a hidegek, erős az idő. De tavasszal, ha feláll, úgy kell ide a kar, mint a csecsemőnek az anyja melle. Isten ellen való véték az a nyolc hold. És teremő Isten! Még két esztendő, míg a fiam hazatér! Azért mondom, nem való magának beleavatkozni a dolgunkba.

— Vakondok vagytok — böffent a tanító álmosan. Az ital valósággal leterítette. — Kibújtok a föld alól, beforrt a szemetek. Ferenc Jóska hol van? Sehol sincs. Mikor segédtanító voltam, és az első fizetésemből egy kosár mindenfélét vittem haza. Pedig az már nem ferencjóska világ volt. Ferenc Jóska alatt az én anyám krajcárokat keresett, mit tudjátok ti, azt mondjátok, az volt a jó világ. Isten marhái! Akkor láttam cukrot először, mikor a nagysága megkínált selyempapírból...

A parasztok összeintettek. — Haza kéne menni, igazgató úr, mert később már nem lehet.

Révai nem ellenkezett. Ketten segítettek. Szótlanul ballagtak a tüskét meredeztető akácok alatt.

— Hazádnak rendületlenül — üvöltött fel egyszerre Révai —, légy híve ó magyar! — Már várták. Ha berúgott, mindig ezt szavalta. — Ez bölcsőd, majdan sírod is, mely ápol, eltakar... értitek? — Értjük, hogyne, igazgató úr. — Dehogy értitek! Vakondok vagytok! Beforrt a szemetek, belemart a homok, tele van vele a tüdőtok, a szátok, a fejetek! — Kitépte magát a két paraszt karjából. — Én, Révai Gusztáv becsületesem állítom, hogy itt élned, halnod kell! Értitek? Ezért kell tudni ezt a piszkos homokot, azt hiszitek, mert én beülök a meleg bűdös tanterembe, én hülye vagyok? Én nem tudom, hogy hányszor vetek gabonát, míg megragad a dombon, és nem tépi ki a szél? Azt hiszitek, én nem ezt csinálom a ti kölykeitekkel? Vetek, és vetek, és még egyszer vetek és mi lesz belőle? Kihordja a szél a homokból! Mit tudjátok ti, Révai Gusztáv mit adott ennek a rohadt homoknak! Mindent — Szétcsapott a karjával. — És ti? Ti?

— Menjünk be, igazgató úr — tolta szelíden Gincsei Jóska. Mert vinni nehéz lesz. — Jó, jó — motyogta Révai. — Megyek.

Odabent leeresztették a szelontra. Nagy sóhajjal terült végig, majdnem a földig ereszkedett abban már a rugó. Gincsei ijesztő, forradásos arca meglágyult. — Be kéne takarni — mondta halkan. — Kialudt a tűz. Fagyni fog.

Betakarták.

(Folytatjuk.)